

ANDRZEJ CUDO, NATALIA KOPEĆ, KONRAD SAWICKI (red.), *Rodzina wobec wyzwań współczesności*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2013, ss. 216.

Książka pt. *Rodzina wobec wyzwań współczesności* została przygotowana do druku przez trzech redaktorów: Andrzeja Cudo, Natalię Kopeć i Konrada Sawickiego, doktorantów KUL, i opublikowana w 2013 r. przez Wydawnictwo KUL. Ma ona charakter monografii zbiorowej, liczącej 216 stron, w której uczestniczą jako autorzy doktoranci Instytutów: Pedagogiki, Psychologii, Socjologii i Politologii Wydziału Nauk Społecznych KUL oraz innych uczelni polskich. Stanowi pokłosie zorganizowanego przez nich panelu na temat „Rodzina w perspektywie współczesności”, który odbył się w ramach II Ogólnopolskiej Konferencji Doktorantów (Lublin, 16-18 listopada 2012 r.).

Monografia *Rodzina wobec wyzwań współczesności* swoim tytułem zapowiada podjęcie ważnej problematyki dotyczącej rodziny, która w obecnych czasach jest zagrożona zarówno co do swej tożsamości (rozumienia, czym jest, jej sensu, celu i znaczenia), jak i co do jej struktury oraz warunków i sposobów funkcjonowania. Struktura książki jest logicznie i merytorycznie w pełni uzasadniona. Składają się na nią: wstęp, trzy kolejne części merytoryczne zawierające artykuły poszczególnych autorów oraz bogata bibliografia odnosząca się do całości pracy.

W krótkim wstępie redaktor Konrad Sawicki uzasadnił znaczenie podejmowanej w książce problematyki, przedstawił charakter i strukturę monografii. Pierwsza część publikacji, pt. „Rodzina w dobie przemian”, składa się z pięciu artykułów i omawia zagadnienie zmian, jakie zaszły w drugiej połowie XX wieku w postrzeganiu, czym jest rodzina, oraz w jej strukturze i funkcjonowaniu, zwłaszcza pojawieniu się nowych form życia quasi-rodzinnego. Pierwszy artykuł, pt. *Dzieciństwo, macierzyństwo i ojcostwo po szwedzku. Perspektywa XXI wieku*, autorstwa Konrada Sawickiego, podejmuje analizę rozumienia dzieciństwa, macierzyństwa i ojcostwa we współczesnej Szwecji na podstawie kilku wybranych pozycji opublikowanych w języku angielskim. Jest to ciekawa prezentacja idei dziecka kompetentnego, macierzyństwa jako zagrożenia dla autonomii kobiety oraz wizji ojcostwa, jakie są promowane w społeczeństwie szwedzkim, poszerzona o krytyczne ustosunkowanie się Autora do przedstawionych koncepcji rodzicielstwa.

Drugi artykuł w tej części, pt. *Życie rodzinne czy życie w pojedynkę u osób w okresie wczesnej dorosłości. Doniesienie z badań własnych*, został przygotowany przez Anetę Szczykutowicz oraz Wojciecha Tyburczyka w oparciu o badania własne grupy 122 osób będących w okresie wczesnej dorosłości. Badania te dotyczyły oceny przez respondentów znaczenia dla nich życia rodzinnego na tle

innych wartości oraz możliwości pozostania samotnym (singlem). Autorzy scharakteryzowali problem badań od strony teoretycznej, a także zaprezentowali statystyczne wyniki, poszerzając je o opis oraz ich interpretację.

Artykuł Elwiry Bonisławskiej, pt. *Bezdziębność z wyboru. Analiza zagadnienia na podstawie programu „Dzień Dobry TVN”*, został zrealizowany na podstawie materiałów filmowych emitowanych na antenie popularnego programu telewizyjnego „Dzień Dobry TVN”. Autorka przedstawiła analizę tych materiałów pod kątem treści, zobrazowała cytatami propagowanie w programie bezdziębności jako formy życia równoważnej z innymi (np. rodzinnymi) oraz sformułowała wnioski co do doboru osób do programu, jego misji i odbioru przez widzów.

Kolejnym artykułem jest pozycja Eweliny Cur na temat: *Konkubinat jako alternatywna forma życia rodzinnego. Przyczyny pozostawania w związku nieformalnym*. Autorka omawia konkubinat z punktu widzenia przyczyn pozostawania w tego rodzaju związku nieformalnym, a także przedstawia wyniki kilku znaczących badań socjologicznych nad postawami młodych ludzi wobec konkubinatu oraz wyniki własnych badań wywiadem narracyjnym 13 kohabituujących par.

Następny artykuł, przygotowany przez Marcina Demczuka oraz Andrzeja Cudo, na temat formy związku, jakim jest swingowanie (*Niemonogamiczna forma związków: swinging*), został oparty na analizie literatury przedmiotu. Autorzy wywiązali się z zaplanowanego celu, jaki nakreślili we wstępie do rozdziału, wykorzystując – z braku szerszej literatury przedmiotu w języku polskim – literaturę zagraniczną.

Druga część książki, nosząca tytuł „Funkcjonowanie rodziny a szczęście osoby”, zawiera artykuły czterech autorów i podejmuje z perspektywy rodziny zagadnienia jakości życia, sukcesu życiowego, poczucia własnej tożsamości oraz zadowolenia z życia. Tę część monografii otwiera artykuł autorstwa Konrada Sawickiego pt. *Obszary poczucia jakości życia osoby pochodzącej z rodziny dysfunkcyjnej – sytuacja finansowa, praca, wykształcenie, zdrowie*, który omawia to zagadnienie, uwzględniając wymienione punkty widzenia. Artykuł ten jest ciekawym opracowaniem analizy wypowiedzi jednej osoby, wybranej do badań na podstawie metody fenomenologicznej.

Artykuł Małgorzaty Marzeny Mach na temat *Projekty osobiste i poczucie sukcesu życiowego z perspektywy analizy współczesnej rodziny*, oparty na badaniach poczucia sukcesu życiowego 40 par małżeńskich oraz ich projektów życiowych, pozwalających na ukazanie celów przybliżających do osiągnięcia sukcesu, jest interesującą analizą podjętego tematu. Należy docenić troskę Autorki o jego rzetelne przedstawienie. Otrzymane wyniki okazują się płodne merytorycznie (np. co do odmiennych projektów życiowych odnoszących się do rodziny i pracy

zawodowej u kobiet i mężczyzn). Interesującym wynikiem jest odwrotna zależność między poczuciem sukcesu życiowego kobiet i mężczyzn w układzie: wysokie poczucie sukcesu życiowego żony współwystępuje z niższym poczuciem sukcesu u męża, ale nie odwrotnie, tzn. kobiece poczucie sukcesu nie jest osłabiane przez wysokie poczucie sukcesu męża.

Kolejny artykuł – *Transformacje poczucia własnej tożsamości w kontekście aktywności rodzinnej u osób w okresie średniej dorosłości zagrożonych utratą pracy* – przygotowały Małgorzata Kajda i Kamila Król. Omówiły w nim zjawisko transformacji poczucia własnej tożsamości w kontekście teoretyczno-rozwojowym, merytorycznym oraz metodologicznym, opierając się na podejściu procesualnym, a następnie zanalizowały wyniki badań 169 osób w wieku od 50 do 65 lat doświadczających poczucia zagrożenia utratą pracy. Autorki nie przytoczyły samych wyników badań, ale omówiły je w interesujący i zrozumiały sposób.

Następny artykuł, autorstwa trzech doktorantek z Katedry Psychologii Rozwojowej KUL – Moniki Dacki, Anny Garbacz i Anny Gucwy podejmuje problem *Kształtowania się zadowolenia z życia rodzinnego u osób bezrobotnych w wieku średnim* z punktu widzenia podejścia procesualnego. Przedstawiono wyniki badań dwoma metodami 169 bezrobotnych obu płci w drugiej połowie wieku średniego i w wyniku analiz wyłoniono sześć jakościowo odmiennych wariantów transformacji zadowolenia z życia rodzinnego, które stanowiły podstawę do formułowania wniosków co do praktycznego działania na rzecz poprawy sytuacji osób bezrobotnych. Analiza przeprowadzonych badań jakościowych rzeczywiście pozwoliła na sformułowanie praktycznych implikacji pomocowych.

Trzecia część książki, zatytułowana „Rodzina środowiskiem wsparcia”, zawiera siedem artykułów dotyczących różnych obszarów życia rodzinnego w sytuacji niewydolności wychowawczej rodziny, niepełnosprawności w rodzinie, zaburzeń więzi emocjonalnej, współpracy rodziny z innymi ośrodkami wychowawczymi oraz roli, jaką spełnia w zakresie wsparcia społecznego dla swoich członków. Tytuł tej części książki nie w pełni odpowiada jej zawartości i wydaje się za wąski lub zakresowo odmienny od podejmowanego w danym artykule problemu, jednak zrozumiałe jest, iż trudno było ustalić wspólny tytuł dla tak bardzo zróżnicowanej merytorycznie problematyki, jaką ten rozdział zawiera.

Artykuł rozpoczynający tę część książki autorstwa Jolanty Mazur, pt. *Pojęcie kultury zdrowotnej i jej przejawy we współczesnej rodzinie polskiej*, zawiera omówienie kształtowania się w pedagogice terminologii związanej z kulturą zdrowotną, postulaty dotyczące realizacji kultury zdrowotnej w życiu codziennym oraz promocji zdrowia w poszczególnych etapach życia rodziny i jej członków. Jest to artykuł teoretyczny, napisany głównie na podstawie literatury przedmiotu

w języku polskim, ale takie też było jego założenie, by ukazać zmiany pojęciowe na przestrzeni lat. Autorka omawia ponadto przejawy kultury zdrowotnej we współczesnej rodzinie polskiej oraz wytyczne odnośnie do realizacji kultury zdrowotnej w życiu codziennym, a także promowania zdrowia w poszczególnych etapach życia rodziny i jej członków.

Natalia Rapa, autorka drugiego artykułu w tej części książki pt. *Wychowawcza niewydolność rodziny a twórcza aktywność dzieci i młodzieży*, podjęła ważny pod względem praktycznym temat. Oba główne paragrafy tego artykułu na temat aktywności twórczej i niewydolności wychowawczej zostały napisane poprawnie i interesująco.

Kolejny artykuł, którego autorką jest Monika Szuryga-Kończak, zatytuowany *Wsparcie rodziny dziecka z niepełnosprawnością*, jest teoretycznym opracowaniem na podstawie literatury przedmiotu zagadnienia konieczności rozwoju różnych form wsparcia dla tychże rodzin oraz instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych (aktualnych i pożądanych) form pomocy.

Aleksandra Grabias w swoim artykule pt. *Więź emocjonalna matki z dzieckiem w ciąży wysokiego ryzyka* dokonała przeglądu literatury przedmiotu (głównie opartego na zasobach polskich) i ukazała, jakie mogą być zagrożenia dla ciąży od strony medycznej, jakie są wyniki badań nad więzią matka–dziecko w ciąży zagrożonej oraz jakie znaczenie ma komunikacja z dzieckiem przed jego urodzeniem. Stres matki i lęk o zdrowie dziecka oraz jej negatywne uczucia mogą niekorzystnie wpływać na jego rozwój, ale też na przebieg ciąży, jej pomyślność oraz na funkcjonowanie matki w innych sferach życia (np. relacje małżeńskie), co może jeszcze bardziej zwiększyć stres (efekt kuli śniegowej), a w konsekwencji zaburzyć kształtowanie się więzi z dzieckiem.

Kolejny artykuł został zrealizowany przez Małgorzatę Strawę na temat: *Dzieciobójstwo jako jeden z czynników zagrożenia rodziny (komunikat z badań)*. Fakt systematycznego obniżania się od 1993 roku liczby dzieciobójstw noworodków jest wynikiem zmiany świadomości społecznej związanej z wejściem ustawy chroniącej życie poczęte (7 stycznia 1992 roku), a jednocześnie statystyki dotyczące liczby dzieciobójstw przeczą wysuwanej przez środowiska liberalne konieczności zmiany ustawy w kierunku zwiększenia dostępności do aborcji ze względu na ryzyko dzieciobójstwa.

Artykuł pt. *Formy współpracy z rodzinami osób z zaburzeniami psychicznymi realizowane przez Środowiskowy Dom Samopomocy w Lublinie* został przygotowany do przez Agatę Wilk. Autorka, odwołując się do własnych doświadczeń, podzieliła się refleksjami wynikającymi z niesionej pomocy i udzielanego wsparcia rodzinom osób cierpiących na zaburzenia psychiczne, a przebywających we

wspomnianej instytucji. Artykuł jest ciekawym omówieniem dwóch form prowadzonego wsparcia: grupowego oraz indywidualnego z punktu widzenia walorów każdego z nich oraz problemów, jakie pojawiają się w procesie udzielania pomocy.

Ostatni artykuł, autorstwa Tomasza Misiuro i Łukasza Nickel, pt. *Wykorzystanie metody neurofeedback w terapii dzieci z ADHD i zaburzeniami ze spektrum autystycznego*, został przygotowany na podstawie bogatej literatury przedmiotu, głównie w języku angielskim. Autorzy przedstawili rezultaty dotychczasowych wyników badań wskazujących na skuteczność metody neurofeedback w terapii obu schorzeń, przy czym większą w przypadku ADHD niż zaburzeń ze spektrum autyzmu. Dokonali również krytycznej analizy metodologicznych aspektów dotychczasowych badań. Artykuł ten jest najbardziej dojrzałą naukowo pozycją w recenzowanej książce.

Warto zaznaczyć, że recenzowana publikacja powstała z inicjatywy doktorantów, jest pokłosiem zorganizowanego przez nich panelu dyskusyjnego i została przygotowana przez nich do druku. Jest to niewątpliwie fakt, który wymaga podkreślenia i docenienia ich wysiłku zmierzającego do przygotowania autorskich tekstów. Pomimo ich młodego stażu w tego rodzaju pracy, wartość naukowa tej publikacji nie budzi wątpliwości. Dobór problemów naukowych podjętych do rozważań jest w pełni uzasadniony i zgodny z tytułem opracowania, a postawione problemy są ciekawym ujęciem współczesnych zagrożeń życia rodzinnego. Należy pogratulować redaktorom i autorom pomysłu na książkę i jego zrealizowanie w tej formie.

Wobec zmasowanego ataku ideologii liberalnej na rodzinę (polityków, mediów, tzw. autorytetów moralnych) – przyznania praw do rozwodu, promowania samotnego rodzicielstwa, zgody na związki homoseksualne traktowane od strony prawnej jako małżeństwa, przedstawiania rodziny jako związku partnersko-konsumpcyjnego zaspokajającego osobiste potrzeby każdego z członków (układ na zasadzie „wspólnoty korzyści”) – rozważanie zagadnień dotyczących rodziny wydaje się więc ze wszech miar słuszne. Naukowa wartość treści prezentowanych w monografii pozwala mieć nadzieję, że książka znajdzie oddźwięk społeczny i jest z zainteresowaniem przyjęta przez psychologów, pedagogów, socjologów, politologów, familiologów i inne osoby, którym bliska jest problematyka rodziny i którym leży na sercu dobro współczesnej rodziny polskiej.

Dorota Kornas-Biela

Kierownik Katedry Psychopedagogiki, Instytut Pedagogiki KUL